

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno DCCCCX. ad annum MLXXIII.

Parisiis, 1644

Sessio I. Celebrata XIV. Kalendas Decembris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15625

CONCILIVM BITVRICENSE,

IN QVO POST REDARGVTOS EOS QUI negarent sanctum Martialem inter apostolos nominandum esse, multa ad ecclesiasticam disciplinam pertinentia decernuntur, celebratum anno Christi MXXXIV. circa Kalendas Nouembris, sub Benedicto papa IX.

Acta huius Concilii recitantur in sessione secunda sequentis Concilii Lemouicensis II.

CONCILIVM LEMOVICENSE II.

IN QVO AGITVR DE APOSTOLATV SANCTI Martialis, & recitantur Canones nuper statuti in Concilio Bituricensi, celebratum anno Domini MXXXIV. die XVIII. mensis Nouembris, tempore Benedicti papæ IX.

Fragmenta quædam actorum huius Concilii hætenus edita fuerunt; nunc integra primum in lucem prodeunt ex codice manuscripto bibliothecæ Thuanæ.

S E S S I O I.

Celebrata XIV. Kalendas Decembris.

FACTVM est illo tempore vt Dei nutu in festiuitate dedicationis templi Domini Saluatoris, quod est XIV. Kalendas Decembris, congregaretur Concilium apud urbem Lemouicam. Ipsa itaque dedicationis die summo mane conuenerunt omnes simul episcopi cum presbyteris & diaconibus, in ecclesiam beati protomartyris Stephani. Erat autem eadem basilica propter coadunatum Concilium solenni more pridie ornata, sicut & ecclesia Saluatoris Domini; in qua anniuersaria dedicationis festiuitas ab omni Lemouicensi populo rite celebrabatur. Fuerunt itaque dispositæ in modum coronæ sedes episcoporum in eadem sancta Lemouicensi ecclesia; quæ est prima omnium ecclesiarum Galliarum. At ubi oratum est, & sederunt episcopi, data ab archidiacono lectione, Iordanus

pontifex ait : Gratia diuina inspirante, vocatione nostra episcopi praesentes ad nostrum suffragium, de quibuscumque opus fuerit, dignati sunt venire: qua de re omnium vestrum, dilectissimi clerici, admonemus, vt in hoc sancto Concilio veritatem nullus scienter occultet, nulli timore, aut fauore, siue munere, siue odio, rectam perturbare praesumat iustitiam. De ordine siquidem nostro in primis loquendum est, vt quae corrigenda sunt, Deo opitulante, corrigantur, & superflua resercentur, probata vero ab omnibus corroborentur; quatenus inter nos vnitas pacis firma permaneat. Scimus enim quia in scissuris mentium Deus non est, & Deus vnitate gaudet: & illi gratiam eius merentur habere, qui se abinuicem per sectarum scandala non diuidunt. Si quis vero de aliquo sibi dubius esse videtur, aut forte de quacumque re ceteros putat reprehensibiles, exeat in medium, & libere dicat, vt aut doceat aut doceatur, & derogatio confundatur de fraternitate ecclesiae. Ideoque hic in nomine Iesu congregati esse videmur, qualiter iustitia sibi inter nos locum inueniat, & iniusta explodantur.

Cumque de diuinis strictim esset disputatum, iterum pontifex ait: Dolorem cordis mei vobis patefacio, o venerabiles episcopi, & reliqui ministri Domini, & clamorem facio de saecularibus potestatibus parochianis meis, qui ecclesiam Dei quietam esse non sinunt, res sanctuarii peruadunt, pauperes mihi commissos & ecclesiae ministros affligunt, & me, qui eorum pastor sum, de pace audire nolunt. Omnes episcopi vno ore dixerunt: Qui conturbat vos portabit iudicium, quicumque est ille: dignum est enim vt tales, qui vobis contraire praesumunt, ab ecclesiae communione abscidantur. Nam quicumque vobis subditos conturbant vos conturbant; qui autem vos conturbant, Christum conturbant, cuius vice episcopi legatione funguntur. Ideoque diuinae & apostolicae seueritate distractionis digni sunt, & a nostro Concilio iusto anathemate plectendi, quousque fructuose poenitendo resipiscant.

Tunc Odolricus monasterii reuerentissimus pater, sacris, vt iuxta pontificem residebat, vestibus ornatus, in corona episcoporum exurgens, facto silentio, dixit ponti-

fici: Rogamus, optime pontifex, reuerentiam ordinis vestri, vt priusquam de quibuspiam conferatur, quaestio ecclesiae vestrae de apostolatu beati Martialis prudenter ventilata hic secundum regulam veritatis pacem inueniat: hac enim praecipue de re ego & vos Concilium hoc aggregare curauimus. Ecce vobiscum sancti praesentes episcopi in nomine Spiritus sancti adsunt: ecce in diuinis & saecularibus scripturis eruditi praesto sunt plures. Ecce quicumque nobis contradicere vult de hac re, qua beatum Martialem profitemur esse apostolum, & memoriam ei vbique in diuinis apostolicam exhibemus, cum fiducia exeat coram vobis; & aut mendaces nos per rationem ostendat, & nos libenter ei acquiescamus, aut (quod Deo opem ferente credimus) veraces nos inueniat, & veritatem cum pace suscipiat. Totiens vos rogauimus, vt firmiter in omnibus ecclesiis & monasteriis per Lemouicinum statueretis hanc regulam, totiens excusastis id vos minime agere velle, quousque post epistolam papae Ioannis in Concilio apud hanc sedem causa a comprouincialibus episcopis audiretur, & dignum & iustum atque rationabile fieri per antiquorum auctoritatem iudicaretur: ne videlicet vos sine consultu vicinorum agere videremini episcoporum, ne elatus aut praesumptor diceremini a maliuolis.

Et pontifex ait: Sicut primum a Romano papa, & iterum a Concilio Bituricensi, in quo mea vos vice fuistis in capite huius Nouembris, absque praesentia mea probatum est & collaudatum atque confirmatum, sic volo vt modo praesente me in hac sancta sede beati Martialis diiudicetur iuste & canonice, vt per tertiam istam auctoritatem totum schisma de omni Lemouicino deinceps tollatur edicto nostrae auctoritatis. In conspectu ergo episcoporum fiat examinatio de apostolatu beati Martialis, vtrum vere sit apostolus, an non.

Ad haec apprime eruditus quidam Aniciensis ecclesiae canonicus & presbyter Engelricus coram exurgens ait: Ideo infinita indoctorum hominum multitudo contradicit eum esse apostolum, quia non est vnus de duodecim: & dum crebro duodecim discipulos, vel duodecim sedentes super duodecim sedes audiunt, putant multi nullum esse apostolum, exceptis duodecim, nec alios septuaginta
duos

duos putant fuisse apostolos, sed tantum simpliciter discipulos. Sed contra hæc deferatur in Concilium vestrum illius auctoritas viri qui vetus & nouum testamentum de Hebræo & Græco in Latinum fideliter transfuit, qui sacrorum voluminum expositor fuit, de cuius auctoritate dubitare quempiam nefas est, cum inter omnes doctores, post apostolos, fortior columna ecclesiæ sit.

Tunc delato & perscrutato codice, commentum Hieronymi super epistola ad Galatas legere episcopi fecerunt coram se: vbi Hieronymus scribit dicens: Quod autem, exceptis duodecim, quidam vocentur apostoli, illud in causa est: Omnes qui Dominum in carne viderant, & eum postea prædicabant, fuisse apostolos appellatos, vt illud Pauli: *Visus est illis undecim, deinde visus est Iacobo, deinde apostolis omnibus*, id est septuaginta duobus, qui bini a Domino ad prædicandum missi sunt. Nam & alii ab his quos Dominus elegit ordinati sunt apostoli, sicut ad Philippenses ait: *Necessarium existimaui Epaphroditum commilitonem meum, vestrum autem apostolum mittere ad vos.* Et ad Corinthios de talibus scribitur: *Siue apostoli ecclesiarum in gloriam Dei*: Silas quoque & Iudas ab apostolis apostoli nominati sunt.

Et subiunxit ad hæc Engelricus dicens: Si illi qui in carne Dominum videntes, eum postea prædicantes, apostoli sunt, quanto magis Martialis apostolus est, qui Domini in carne discipulus fuit, & in prædicatione maximus laborator extitit & fructificator, ita vt Gallia signum sit apostolatus eius? scit omnis Aquitania Martialem esse primum illuminatorem Gallix: cui contradicere nullus potest. Cum ergo discipulus Domini sit, sicut & Cleophas, & hanc partem occiduam signum apostolatus habeat, indubitanter apostolus est eodem ordine quo & Paulus & Barnabas. Si tamen hæc melior inchoata institutio quibusdam dura esse videretur, propter vsitatum sibi morem, quo eius memoriam de confessore facere solent, tamen confidenter dico, hoc nemo iuste contradicere aliqua ratione potest illis qui eius memoriam potius de apostolo eligunt agere.

Ad hæc quidam literarum peritus monasterii Masciacensis pater Azenerius exurgens in conspectu episcopo-

rum, testimonium perhibuit dicens: Quia inter Grammaticos detritus ego, & postea in palatio, nunquam in nostris monasteriis per Franciam Martialem, qui hanc primam ecclesiam ante omnes Gallia ecclesias dedicauit, audiui recitare nisi cum aliis apostolis: & merito, quia ipse populos Gallia primus in Christo Iesu per euangelium genuit. At postquam iubente rege Roberto in solo Bituricensi monasterii eius praelationem suscepi, ibi primum aliam de hac re indebitam consuetudinem reperi, quam mox amputaui, quia mox in eo proprio quo Deus eum gradu posuit, hoc est inter apostolos, nomen & memoriam eius adscripsi: nam olim, antequam monachi habitum susceperem, dum Hierosolymam proficiscens apud Constantinopolim in basilica sanctae Sophiae sabbato pentecostes solenni interesset officio, memini me audisse in litaniis Graecis Martialem inter alios apostolos post duodecim fuisse a Graecis pronuntiatum.

Ad haec Odolricus explicare coepit, dicens: Audiant me pontifices & seniores qui coram adstant. Quod Martialis semper ab antiquitate in pluribus doctissimorum patrum locis pronuntiatum sit apostolus, mihi necesse non est testificari, ne forte adulatorius iudicer testis, pro eius ecclesiae regimine. Adfunt ab externis locis qui ex hoc verum dent coram vobis testimonium: non tamen est mihi tacendum quod quando iam longe olim apud monasterium sancti Benedicti in Francia per plures annos artibus imbuerer liberalibus, annosam monasterii legem reperi, Martialem in litaniis cum aliis pronuntiare apostolis. Pater illius loci Abo florentissimus philosophia, quem multi vestrum nouerunt, & omni diuina & saeculari auctoritate totius Franciae magister famosissimus, & postmodum gladio persecutoris martyrio coronatus apud Vasconiam, quid de Martiale scripserit, quod de eo testimonium perhibuerit, huius urbis clero notum est. Exiit post eum ipse monasterii pater tum grandaeuitate, tum genere, cum eloquentia & disciplinis liberalibus clarus, ac demum leuatus Bituricae sedi archiepiscopus. Quod testimonium sancto Dei perhibuerit ille, multi ex nostris nouerunt. Adhuc enim viuente rege Roberto, cum ante-

ANNO
CHRISTI
1034.

cessor meus Hugo in palatio ei apud Parisios assisteret cum multitudine nobilium & doctorum, altercatio inter Francos & Lemouicenses de re huiusmodi coram rege fieri cœpit: & ego ibi tunc præsens interfui. Dicebant isti: Vos Franci non recte facitis, quia Martialem cum apostolis pronuntiatis: nos recte agimus, quia eum inter confessores recitamus. Vos vltimum apostolorum dicitis: nos primum confessorum in litaniiis dicimus. Quorum litigium archiepiscopus suprascriptus Gauzlenus compescuit, dicens: Ambæ huius rei partes nisi vniformes fuerint, altera pars altera parte iustior est, & necesse est vt semper iustior & rationabilior præualeat pars. Nam omnes qui Martialem inter confessores pronuntiant, non bene iuste, non bene perspicaciter agere mihi videntur: ille enim magis est fortis apostolicæ vnus, quam fortis confessorum. Idcirco non bene recte agunt qui nomen eius auferunt de eo in quo Deus eum posuit gradu, & ponunt vbi Deus non posuit. Potius est apostolico de agmine, quam de confessorum, qui post martyres sunt, serie. Vtique si regis qui adest nomen non inter regum, sed comitum subiectorum vocabula diceret quis, aut rusticus diceretur, aut maliuolus regis contemptor. Et si simplicitate rustica id fieret, nil moueretur rex animo, sed rusticitati facile ignosceret: si vero non simpliciter, sed contemptiue diceretur, non dubium quin regis animus ad iracundiam pro contemptu suo accenderetur. Quod si in tali intentione contemptor persisteret, sententiam contra se pro maliuolo contemptu sentiret: nec tantum rex, quantum subditi comites eius, & principes, & amici, in contemptorem irati fierent. Reuera scit omnis hæc regio, quia ille prædicator Aquitania de gradu non confessorum, qui post martyres sunt, sed apostolorum, qui ante martyres sunt, existit. Ego autem, si nomen eius de apostolico ordine auferrem, timerem vt apostoli Petri & aliorum indignationem hac in re incurrerem, qui olim in mundo, & nunc in cælo, collegam & sodalem suum Martialem præclarum confocium per sedilia apostolica habent. Et si nomen eius permutarem in eum catalogum quo sanctum Benedictum & Hilarium, & Martinum pronuntio, metuerem quidem iram

sancti Benedicti & Hilarii & Martini & aliorum incur-
rere, qui eum in cælo gaudent ordine apostolico radia-
re. Illic nulla inuidia, nullum litigium inter sanctos esse
potest, quia regnat in omnibus vnitas caritatis: & quod
singuli per se non habent, per caritatem in omnibus ha-
bent, vbi est Deus omnia in omnibus. Nimirum si alii apo-
stoli sunt, exceptis duodecim, sicut & absque dubio sunt,
ille vtique apostolus est, qui omne donum gratiarum a
Domino cum aliis duodecim accepit apostolis, certe Mar-
tialis non est nunc nec erit alius quam olim quis fuit: &
quis fuit ipse est nunc, & ipse semper erit. Amicus Dei fuit,
amicus Dei est, amicus Dei erit. Apostolus fuit, apostola-
tum habet, (nam signaculum apostolatus eius Gallia est)
apostoli honorem in cælo in aeternum habebit. Apostolus
officio fuit, apostolus est remuneratione, apostolus erit in
aeternum gloria & honore. Est carnaliter de genere Abra-
hæ, est discipulus Domini, est a Petro baptizatus, Christo
iubente, est eidem Petro regni clauiculario & protomarty-
ryri Stephano consanguinitate carnis iunctus, est a Domi-
no missus, est per insufflationem Domini Spiritu sancto
consecratus, & potestate ligandi & soluendi sublimatus:
est a Domino die ascensionis suæ benedictione episcopali
sanctificatus, est in Sion in die pentecostes Spiritu sancto
repletus omnium gentium loquelas nouit, gentibus istis
occiduis testimonium Dei viui attulit primus, resurre-
ctionis Christi inuictus extitit testis, ideoque ipsum cru-
cifixum & resurrectionem in resuscitandis extinctis sem-
per testem barbaris præferbat, dicens: In nomine Do-
mini, quem Iudæi crucifixerunt, & tertia die resurrexit a
mortuis, resurgite qui mortui iacetis. Ipsam testificatio-
nem Dei eius nomen resonare videtur: Martialis quippe
interpretatur Græco nomine testimonium, siue testis vitæ,
vel, sicut alii volunt, virtus immortalis: quia discipulum
virtute resurrectionis de morte post sex dies Petri bacte-
rio tactum resurgere fecit; siue virtus immortalitatis, hoc
est prædicator, vel testis illius qui rex sæculorum immor-
talis solus habet immortalitatem, ideoque testificator re-
surrectionis Christi extitit inuincibilis. Plane si apostolus
nullus est, exceptis duodecim, sicut Ebionitæ hæretici præ-
dicant, & nefas est cogitare, (ipsi enim nullum apostolum

ANNO
CHRISTI
1054

recipiunt præter duodecim, & Paulū repudiant, quia non est de duodecim, sicut Beda in commentario super Marcū dicit) ergo Paulus & Barnabas non sunt apostoli: quod putare dementiae est. Nos Franci morem quem patres nostri, qui primi monasterium S. Benedicti suo magisterio innormarunt, plena nobis ratione subnixum tradiderunt de hac re, ratum conseruamus. Quisquis nos hac in re imitari voluerit, rectam veritatis lineam tenebit. Quo perorato, archiepiscopus tacuit: & rex cum omni dignitate clericorum & principum qui sibi assistebant dicta archiepiscopi collaudauit. Nos autem vbi regressi sumus ad hanc urbem, hac de re codices antiquos loci nostri perquirere confestim curauimus, & innumeros, tam penes nos, quam per diuersas Aquitaniae ecclesias, inuenimus, Martialem habentes scriptum apostolum. In antiquis etiam martyrologii voluminibus duos eius discipulos Alpinianum & Austriclinianum scriptos esse adhuc reperimus apostolos. Sic quippe legitur in vetustissimis quibusdam: Pridie Kalendas Iulii natalis sancti Martialis Aquitaniae doctoris & apostoli, cum duobus apostolis Austricliniano & Alpiniano, quorum vita signis & miraculis admodum effulsit. Ne miremini autem quod in vestro Concilio testimonium hoc protuli, reuerentissimi praesules, quasi ipsos discipulos eius recitari velimus apostolos; hoc enim nolumus, ne vilescat, ut aiunt quidam, nomen apostolicum, si tot apostolos ecclesia proferat, cum hoc de ipso Martiale nonnullis ingratum esse sciamus. Verum hac idcirco diximus, ut qui praesentes in Concilio sunt facile perpendant, quia si ante nos longe olim antiqui patres discipulos Martialis non dubitauerant fateri apostolos, multo magis eorum magistrum sciebant proculdubio, & credebant esse apostolum. Interrogentur de ipsa antiquitate maiores monasteriorum per Lemouicense solum, ut impleamus illud propheticum: *State super vias, interrogate de semitis Domini* Jerem. 6. *antiquis, quærite quæ sit via recta, & ambulate in ea.* Testificatur nobis pater monasterii Tutellensis, quia postquam ipse locus fundatus est temporibus Caroli Augusti, consuetum semper retinet morem memorandi Martialis apostoli.

Interea pater monasterii Solemniacensis Geraldus sollemniter in Concilio residens, sacris indumentis ornatus,

ait coram omnibus : Antiquissimos codices scio penes nos , antiquissimum habentes testimonium , Martialem esse apostolum ab antiquis prædicatum : verum crescente paulatim negligentia ecclesiasticorum virorum eum alia quoque recta cœpissent deprauari , hoc etiam deprauatum est a iunioribus , vt iam non vocaretur apostolus , quia non erat vnus de duodecim : nam multi hodieque non aduertentes Paulum & Barnabam , putant esse de duodecim , ideoque permutarunt eius nomen per litanias , de ordine apostolico in confessorum feriem , zelumque bonum habentes , sed non secundum scientiam , putarunt patronum suum melius honorari , si non vltimum apostolorum , sed primum confessorum dicerent : ideoque per eius gesta in aliquibus locis confessorem eum scripserunt. Nam in vetustissimis codicibus probatum est hoc minime per eius gesta scriptum , hac de re consultius est eum per omnia scribi apostolum quam pontificem siue confessorem ; quia sancti apostoli qui episcopi fuerunt , siue occisi siue non occisi gladio , omnes & pontifices & confessores vocantur , dum apostoli vocantur : pontifices autem & confessores innumeri sunt qui apostoli non sunt. Si autem in consecratione episcopali episcopus vocatur apostolus , vbi dicitur : Urbanus es : Apostolus Christi es : Sit ecclesia mater tua : Sint apostoli fratres tui : Apostolatus tui gradum custodiant angeli ; quanto magis ille apostolus est qui ab ipso Domino missus & consecratus , & potestate apostolica , id est ligandi & soluendi , sublimatus est. Sed in Concilium vestrum , o præsules , veniat Ambrosius Mediolanensis fortis columna ecclesiæ : audiamus eius super hac re auctoritatem. Tunc delato codice lectum est in commentario super epistola ad Timotheum , vbi Ambrosius dicit : Primo itaque nascentis ecclesiæ tempore omnes presbyteri vocabantur episcopi siue presbyteri , & omnes episcopi vocabantur confuses & presbyteri siue episcopi : item omnes episcopi vocabantur apostoli : Cur ergo nunc discreta sunt hæc vocabula , vt iam episcopi non vocentur apostoli , non presbyteri , sed tantummodo episcopi ? & presbyteri ante ordinationem episcopalem non vocentur episcopi , nisi solum presbyteri ? Episcopi qui post decessum apostolorum ecclesias rege-

bant, cum viderent se non eandem habere quam apostoli habuerant gratiam, in potestate signorum, in virtute miraculorum, in resuscitatione mortuorum, graue sibi existimauerunt vindicare apostolicum nomen: ideoque hæc duo nomina ita inter se diuiserunt, vt maiores sacerdotes vocarentur episcopi tantum, minores vero sacerdotes presbyteri dumtaxat appellarentur. Si igitur illi episcopi quondam post apostolos virtute signorum apostolis qui Dominum viderant inferiores vocabantur apostoli, quanto magis ille apostolus est, & iure apostolus vocabatur, qui a Domino omne donum gratiarum cum consortibus suis accepit, & in virtute signorum, tamquam vere apostolus, præpotens fuit? Cumque sileret, dixit Petrus quidam presbyter: Hoc idem testificatum est ante hos plures annos a Ragembaldo patre monasterii Milbecensis. Nam cum vos, o venerande pontifex, in hac basilica per hebdomadam pentecostes in vestra Synodo, adstante multitudine sacerdotum, resideretis, allocutus estis Synodum, dicens: Nobis nescio quæ nouitas de patrono nostro Martiale orta est, mihi satis dura & grauis. Alii memoriam eius de apostolo, alii de confessore agunt: alii testantur eum esse apostolum, alii coapostolum: quid ergo, fratres, in hoc sentitis? At ille memoratus veneranda canitie, doctrina & moribus egregius, confestim admirando signare se cœpit signo Crucis, & sic primus respondit: Tale nunquam audiui quale nunc: certe auribus meis, o pontifex, maiorem inducitis nouitatem. In nostro siquidem monasterio, & in ceteris, in quibus a pueritia mea vsque modo per Bituricensem & Turonensem prouincias conuersatus fui, nunquam audiui Martialem recitari nisi cum aliis apostolis. Interea in Concilio illo, cum quidam ex clericis Petracoricæ vrbs cum patre monasterii Solemniacensis altercaretur, & diceret: Eodem modo sanctum Frontum possumus dicere apostolum. Ille coram omnibus sic ei respondit: Tace, inquam, frater; melius est vt fileas: quia quando nos in scholis magistrorum mel & lac bibebamus, tu solam ruminabas fabam. Scripturam de sancto Fronto nouam, cuius tu auctoritate niteris, Gauzbertus noster edidit lucri causa, qui sub huius Lemouicæ sedis episcopo Hildegario chorepiscopus nobis extitit. Qua au-

tem ratione ille potest esse apostolus qui indigena Petracoricensis fuit? Profecto si ibi a puero psalterium didicit, sicut in eius gestis legitur, & ibi clericus est factus, iam ibi sacerdotium & Christianitas erat, vbi scholæ scripturarum diuinarum, vbi clericatus ordo erat. Legitur eum potius eremitam vixisse quam episcopum. Dicere nescis quæ signa ille operatus est, vt Petracoricenses conuerteret. Potius ille eos Deo acquisiuit, qui omnem Aquitaniam cum Stephano principe Galliarum ad fidem traxit. Neque Frontus, neque Saturninus, neque Dionysius leguntur mortuos suscitasse; & vtique sine suscitatione mortuorum, sine ostensione signorum primi Gentiles non potuerunt credere, dicente Domino: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.* Item alibi dicitur: *Illi autem profecti prædicauerunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Apostolus nullus fuit nisi qui a Ierusalem profectus est, dicente Isaia: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Itemque Dominus ait: *Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis die tertia, & prædicare in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientes ab Hierosolyma.* Et alibi dicit: *Eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Vbi autem est locus vbi Frontus Georgium legitur suscitasse? Porro apud Else monstratur semper locus vbi Martialis Austriclinianum suscitauit. Martinus Turonensis tantam post apostolos gratiam a Deo legitur habuisse, vt trium mortuorum suscicator fieret. Discipuli eius orbem lustrasse dicuntur, si quem forte tunc iuuenem inuenire potuissent in suscitatione trium mortuorum Martino similem, nec inuenire potuerunt. Dic nobis, frater, quos martyres, quos confessores, quas virgines legisti post apostolos vltra tres mortuos suscitasse? nimirum hac in re etiam Martialis ostenditur vere apostolus esse, eo quod, vt multam Deo Gentilitatem acquireret, vt fructum plurimum afferret, sex mortuos tamquam vere apostolus suscitauit. Sex ipsos mortuos in testimonium veritatis possumus ostendere in quibus iacent monumentis. Austriclinianum quippe & filium Neruæ duosque idolorum pontifices atque armigerum Stephani & filium Arcadii nouimus vbi quiescentes expectent resurrectionem mortuorum.

Præ-

ANNO
CHRISTI
1034.

Præter hos fuscitavit puellam, quæ quasi mortua facta erat dilaniata a dæmonio. Item penes Mauritaniam opidum maritimum qui ante pedes eius quasi mortui iacebant, vt cunctus populus mortuos eos crederet, nouem simul viros fuscitavit. Veritatem dico, non mentior: nisi Martialis ab eo qui discipulis suis potestatem mortuos fuscitandi tradidit tantam signorum gratiam haberet, non tantam cælo gentilitatem acquireret. Talibus signis barbari facile potuere fidem & Christi nomen suscipere. Nos autem ita, Deo opem ferente, in ecclesia catholica constantes sumus & solidi, vt quamuis omnia hæc apostoli officio Martialis egerit, nullo tamen pacto eum fateremur apostolum, hoc est legatum Dei, nisi hoc etiam ab antiquis patribus nostris esset præoccupatum. Nisi enim vere legatus Christi esset, hoc est a Christo missus ad prædicandum, nunquam antiqui olim eum faterentur esse apostolum, nunquam nomen eius cum nominibus aliorum apostolorum nobis scriberent pronuntiandum. Hanc rem antiqui codices a Francia, ab Hispania, a gente Anglorum aduecti demonstrant: hoc priorum tractatus doctorum, qui in eius laude quædam probe ediderunt, indicat. Scimus quia Deus mendacio non oblectatur, sancti eius adulatione non gaudent. Veritatem requirit Dominus; propter veritatem sancti peruenerunt ad regnum. Et ne verbo meo longiores faciam vos, o venerabiles patres qui in hoc interestis Concilio, hoc tantum breuiter perstringam, quia nunquam vsque ad hunc hodiernum diem, qui est quinta sabbati, factus est liber in toto orbe terrarum, qui in ordine apostolorum per litaniae habeat scripta nomina Fronti, Saturnini, Dionysii, Iuliani, Austremonii, Vrsini, neque aliorum qui post Martialem in Galliam venerunt patrum: Martialis vero nomen, vt iam dixi, & in vetustissimis Aquitaniæ & Franciæ, nec non & Hispaniæ, siue aliarum gentium libris, per innumeras litaniae cum aliis apostolis inscriptum comperitur. Denique qui eum in duodecim apostolorum serie per Canonem Missæ & per alia loca scripserunt, sicut Paulum, & Barnabam, Lucam, & Marcum, & Cleopham, non utique id agerent nisi eum vere apostolum scirent esse; de illo scilicet ordine quo dicuntur esse apostoli Paulus atque Barnabas.

Ad hæc ex clericis Engolismensibus, qui tamen minus

Concil. Tom. 25.

Yy

eruditus erat, quidam se opposuit, dicens: Si nomen Martialis inueniretur in Actibus apostolorum, sufficeret nobis.

Cui mox quidam eruditus ex ipsis Engolismensibus clericis, qui tunc ab Engolisma cum episcopo Rohone ad Concilium venerat, obuiauit, respondens: Adiurare episcopos in Concilio isto audiuius, ne quis scienter hic taceat veritatem: ideoque de hac re non audeo quin tibi coram omnibus respondeam: Nomina septuagintaduorum nec in euangeliis nec in Actibus apostolorum inueniuntur, & Martialis procul dubio vnus est de illis septuaginta duobus: quando autem discipulus Pauli Lucas Actus apostolorum scripsit, iam ante triginta annos Martialis apud Aquitaniam erat. Tacuit Lucas de aduentu Petri in Antiochiam, tacuit de aduentu Petri ad urbem Romam. Si hæc duo tangeret plene, & Martialem non exprimeret nominatim, iuste mirareris. Verum quia Petrus in Antiochiam, dehinc ad urbem Romam, cum Martiale venit, & primum Antiochiæ, dehinc Romæ episcopus sedit, & quatuordecim annis ante Paulum venerunt Romam Petrus & condiscipulus eius Martialis, & Lucas de his nihil dixit, nihil est quod mireris, vel dubites. Si enim propter hoc dubitas, quasi Martialis de tempore prædicationis Domini non fuerit, gesta eius non credis: & idcirco merito brutum animal reputaris, si tot ac tantos & tales patres doctissimos & priscos & modernos, qui eius gesta summa reuerentia & susceperunt & suscipiunt, nutasse hac in re arbitraris. Quod autem a quibusdam dudum audiui, necesse est mihi in hoc Concilio proferre. Nonnulli enim, nescio vtrum vero an falso, opinantur Martialem esse illum adolescentem qui, secundum Marcum, in passione Dominum post omnes discipulos est secutus. Et hoc propterea opinantur, eo quod tunc Martialis adolescens erat, & in cœna nocte ipsa Domino ministrauerat. Ætatis enim quindecim annorum erat, quando eum Dominus vocauit, & baptizari a Petro iussit: alii autem illum adolescentem suspicantur esse Ioannem euangelistam. Sic autem

Marc. 14.

Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum. At ille, reiecta sindone, nudus profugit ab eis. De qua re in commentario super Marcum Beda dicit: Hic adolescens,

ANNO
CHRISTI
1034.

siue Ioannes, siue alius quilibet, nobis ignotus proprio nomine fuerit, certum est quia magnum amoris ardorem in Dominum habuerit. Item alii opinantur Martialem fuisse illum discipulum, qui secundum Ioannem, notus erat pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum; quod hac de re opinantur, quia de nobili fuisse legitur genere, ac per hoc cognitus pontifici. Alii autem hoc negant, & asserunt ipsum discipulū fuisse Ioannem: Augustinus vero in commentario super Ioannem super hac re sic ait: Nescimus quis iste discipulus fuerit notus pontifici; non enim possumus affirmare illum fuisse Ioannem; quia Ioannes, vbi cumque se commemorat, hoc adiicit, *Quem diligebat Iesus*: Ioan. 13. hic vero prætermittit. Alios quoque vidi qui opinabantur Martialem ipsum esse Matthiam, & similitudine nominis a lingua Aquitanorū ita facile cœpisse vocari, siue propterea quod non facile inuenitur vbi corpus iacet Matthiæ. Ego autem pro certo teneo quod si non alius esset Matthias & alius Martialis, vterque tam in nostris quam in Anglorum gentis libris minime in ordine apostolorum esset scriptus. Per litanias siquidem vetustorum voluminum Angligenæ gentis, quæ fidei rudimentum & ecclesiasticas institutiones a Gregorio papa percepit, Matthias & Martialis, vterque cum aliis apostolis inscriptus habetur. Proinde non ignorabat Gregorius non eundem esse Matthiam qui & Martialem; ego autem quemdam Græcum peritū interrogans, didici ab eo Matthiam Armeniæ minori prædicasse, & ibi in pace migrasse: sed libenter me audiat sacer patrum Conuentus. Ante hos plures annos quidam ex fratribus de monte Sinai in hanc partem aduenerunt occiduam Dei disponente nutu, moribus graues, doctrina catholice fidei profluentes, vita per omnia honesti, vtriusque linguæ periti: qui cum diu nobiscū Engolismæ fuissent expectantes principem ciuitatis, & literis Græcis & Latinis eos videremus ad vnguem imbutos, super hac re interrogare curauimus eos. Eo tempore hæc regula de apostoli memoria in hac vrbe frequentabatur, recuperata potius quam primo inchoata, viuentibus rege Roberto & Gauzleno Bituricensi archiepiscopo. Ego autem Engolismæ positus, vbi etiam ab ineunte ætate educatus sum, dum inter alios quasi sciolus viderer, ante omnes & super omnes huic sanæ regu-

la repugnabā, putans esse vanum & falsum, siue ex elatione descendisse, quia Martialem audiebam in hac vrbe Lemouicensi prædicari esse apostolū, & incautus rusticorum opinioni meam accommodabam intelligentiam, putans neminem esse apostolum præter duodecim. Itaque illos conueni Græcos, sciscitans, vtrum orientales Martialem nossent. Qui (alter Simeon, alter nomine Cosmas) consono ore responderunt, dicentes: Vtique Martialem nouimus apostolum, vnum de septuagintaduobus. Quibus cum diceremus: Nescimus præter duodecim apostolos: interrogauerunt nos: Habetisne, inquit, per istas occidentales ecclesias euangelistam Lucam, qui scribit alios septuagintaduos esse electos a Domino post duodecim apostolos. Et cum diceremus vtiue haberi, sed illos septuagintaduos a nobis non credi fuisse apostolos, sed tantum discipulos: illi protinus nos fugientes, & signo Crucis munientes, cœperunt detestari vocem nostram, dicentes: Discedite procul a nobis, miseri, quia hæretici estis, cum non creditis verbis Domini, dicentis ad illos: *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Non creditis esse apostolos illos quos ipse incarnatus Dominus ad prædicandū misit? Duodecim misit binos, & postea nihilo minus binos misit alios septuaginta duos. Græci semper Latinis sapientiores fuerunt, & scripturæ Latinorum ex Græcorum fonte deriuatæ sunt. Martialem proinde, quem nos dicimus ἁγίου Μαρτινίου, vere scimus esse vnum de illis septuagintaduobus, qui cum Petro occidentem petiit ad prædicandum; cuius gesta, & omnium septuaginta duorum, in monte Sinai in eloquio nostro habemus. Hoc ego testimonio a Græcis accepto cœpi mecum multa voluere, & curiose antiquorum voluminum arcana rimatus, frequentius Martialem comperiebam ab antiquis pronuntiatum esse apostolum. Animaduerti quoque Paulum & Barnabam, Silam & Timotheum esse apostolos, non de duodecim, non de septuagintaduobus. Perspexi quia Timotheus discipulus Pauli a Hieronymo dicitur apostolus. Marcus etiam & Lucas, Silas atque Onesimus, & alii quidam per veteres scripturas dicuntur apostoli, & memoria illis apostolica exhibetur. Sic, Deo reuelante, patenter intelligere cœpi vere illum esse apostolum, qui genere He-

Luc. 10.

ANNO
CHRISTI
1034

braus, Domini discipulus, Domini in cœna minister, Domini in insufflatione Spiritu sancto repletus, a Domino potestate ligandi atque soluendi sublimatus, a Domino ad prædicandum missus, fructificator maximus in officio apostolatus existere meruit, & hanc regulam rationabilem, & auctoritatis antiquorum plenam, & Dei voluntate inspiratam, deinceps iudicavi, & ex eo defendere totis viribus cœpi quod totis viribus ante ignorans persequer. Nam & episcopus noster Engolismensis Hugo, vir vndeque doctissimus, qui ante hos quadraginta annos migravit, cuius successor ante hos quatuordecim annos est defunctus, in quadam sua editione de Martiale hæc locutus est: Illis, inquit, temporibus ciuitas Lemouica ante omnes & super omnes Galliarum vrbes eminebat, arcem regni Aquitanici tenens: & peruenit ad eam beatus Martialis, qui a Domino per legationem B. Petri gentibus Aquitanicis est destinatus apostolus. Qui dum ad Burdigalam urbem ad prædicandum Vasconibus proficisceretur, transitum per ciuitatem Engolismam habuit. Et diu illic demoratus, Engolismensem populum ad Deum viuum conuertit, eiusque primum episcopum nomine Aufonium, ex ipsa patria oriundum, quem ipse baptizauerat, ordinauit. Et cum quidam ex Concilio dicerent: Cur Dionysius, qui longe post Martialem in Galliam venit, in libro Actuum apostolorum nominatur, cum Martialis nominatim non ibi exprimitur? ille respondit: Quia Dionysius gentilis discipulus Pauli fuit, & Lucas comes Pauli erat, qui in illo libro plus gesta Pauli, quæ vidit, enarrat. Sed de nominibus eorum qui tunc in prædicatione floruerunt, quid nobis vel controuersæ vel vtilitatis attingat, non video, cum plures nomenclantur ibi, vel in epistolis Pauli, quorum memoriam in festiuitatibus minime nouimus. De Iasone illo antiquo discipulo, de Philippo euangelista, de Apollo, de Epaphra, siue de aliis ibi nominatim expressis, nos quidem eorum mentionem per singula, quamuis speciatim, siue nesciamus, siue omittamus, illi tamen populi, quibus patroni dati sunt, certum est memoriam eorum non segniter venerari. Nam etsi Martialis memoria apud quasdam gentes annua speciatim non agatur, nobis tamen occidentalibus, qui eius aduentu illuminati sumus cœlesti

claritate, qui eum in cælo & terra patronum occiduis gen-
tibus esse scimus, non ignobili recordatione semper pro
opportunitatibus habenda est gaudiorum. Porro autem
de Dionysio Areopagita, qui in Actibus apostolorum me-
moratur, putare solebam ipsum esse qui in Galliam cum
Rustico & Eleutherio post decessum apostolorum Petri
& Pauli & Martialis venit, donec nuper contigit mihi for-
tuito legere commentarium Bedæ super libro Actuum a-
postolorum, ubi ita scriptum est: Dionysius iste Areopagi-
ta ipse est qui postea Corinthiorum episcopus factus glo-
riosissime ecclesiam rexit, & eloquio clarus multos libros
ad vtilitatem ecclesiæ scripsit. Huius Dionysii Hierony-
mus in chronico suo mentionem faciens dixit: Dionysius
Corinthiorum episcopus, eloquio clarus sub Antonino flo-
ruit imperatore, quo tempore Polycarpus discipulus Ioan-
nis euangelistæ passus est: sub Traiano vero, qui quintus
post Vespasianum imperauit, Ioannes apostolus in pace quie-
uit, & Clemens papa in mare mersus martyrio coronatus
est. Huius Dionysii Gregorius in quadam homilia memi-
nit, dicēs: Fertur Dionysius ille antiquus venerabilis pater
Areopagita dicere, quod ex minoribus angelorum agmini-
bus foris ad explenda ministeria vel visibiliter vel inuisibili-
ter mittuntur. Hic autem de Francia Dionysius, vnde fue-
rit oriundus, in passione sancti Marcelli fideliter memo-
rari mihi videtur: sic enim ibi habetur: Puer quidam Mar-
cellus sub doctrina beati Sixti erudiebatur, cumque sup-
pliciis Sixtum episcopum videret puer macerari, cœpit
timere. Tunc sanctus Laurentius corroborans ætatis eius
infantiam, ait ad eum: Marcelle, genitor tuus Ægeas noluit
Christum credere, nam mater tua Marcellina, & fratres
tui Saturninus & Dionysius, iubente sancto Clemente pa-
pa vrbis Romæ, partibus Galliarum, vt ad fidem Christia-
nam gentes instruerent, directi sunt. Vade ad eos vt non
pereas in manu Decii. Et infra dicitur: Profectus Marcel-
lus cum Anastasio commilitone Christiano, vt iret vbi erat
frater suus Saturninus episcopus, peruenit vsque ad Ar-
gentomagum, vbi a præside comprehensus, inquisitus est
vnde esset, aut de qua prouincia vel ciuitate huc venif-
set. Puer respondit: Christianus sum, ab vrbe Roma exiui,
& propero ad ciuitatem Tolosam, vbi fratres mei Satur-

ANNO
CHRISTI
1034.

ninus & Dionysius commorantur. Cui Heraclius præses ait: Dic mihi vocabulum patris vel matris tuæ. Puer respondit: Pater meus Ægeas, & mater mea Marcellina nuncupati sunt. Sed si velint episcopi, ipsa passio in Concilium eorum potest sine mora deferri. Hæc mihi non discrepare videntur a scriptura quæ penes nos Engolismæ de Dionysii gestis habetur. Ibi enim legitur quod Clemens quemdam Philippum ordinauerit episcopum, & Hispaniæ destinauerit ad prædicandum: Dionysio vero verbi diuini semina gentibus tradidit eroganda; quem in Galliam misit, sociosque ei Saturninum, Marcellinum, & Lucianum, atque Rusticum, & Eleutherium adhibuit. Qui cum simul peruenissent ad portum Arelatensium ciuitatis, Marcellinus in Hispaniam abiit, Saturninus autem Tolosam profectus est, & Dionysius cum Rustico & Eleutherio Parisios adierunt. Lucianus vero presbyter ad Beluacensem profectus est urbem, Iulianus quoque Cenomanensis, vt in gestis eius reperimus, genere Romanus fuit. Saturninus autem, vt passio eius docet, tempore Diocletiani & Maximiani, Decio Germanico & Grato consulibus, passus est. Verum nonnullos audio interdum mouere, quomodo non discrepet illud quod apud Tolosam gesta eius de tempore narrant: videlicet si in tempore Diocletiani & Maximiani, consulatu vero Decii Germanici & Grati, primo Tolosam aduenit, vel, quod verius esse mihi videtur, tempore Decii secundum passionem supradicti Marcelli, & sub ipsorum principum tempore passus est, quomodo a Petro apostolo episcopus ordinatus & Tolosam missus est? namque a passione B. Petri, quæ secundum puram veritatem Hieronymi trigesimoseptimo a resurrectione Domini, hoc est decimotertio Neronis anno, extitit, vsque in primum annum Decii fuerunt anni numero 182. & a primo Decii anno vsque in primum Diocletiani annum fuerunt anni duodetriginta. Fuerunt a resurrectione Domini vsque in vltimum annum Diocletiani anni numero 265.

Ad hanc vocem cum in Concilio a quibusdam de chronica concordia propter aduentum Martialis in Aquitaniam subtilis inquisitio a clericis fieret, ille Engolismensis clericus adiunxit, dicens: Hieronymi chronica quæ mentiri non potest, si placet, in Concilium deferatur, & super hac

quæstione diligenter perspiciatur. Itaque perscrutato libro locutus est, Licet, inquit, Beda in commentario super Actus apostolorum dicat Petrum quarto Claudii anno Romam venisse, & trigésimonono anno post resurrectionem Domini passum esse, tamen secundum Hieronymi chronicam subtiliter supputatam ita inuenitur, quod decimo octavo anno Tiberii Dominus passus est: post Tiberium vero regnavit Caius, & post eum Claudius, cuius imperii secundo anno venerunt Romam princeps apostolorum Petrus & condiscipulus eius Martialis; ipsius autem Claudii quarto anno Marcus in Ægypto, Martialis in Gallia Dominum prædicare cœperunt. Post Claudium, qui imperavit annis 13. mensibus 7. diebus 28. suscepit iura principalia Nero, nihilo minus annis 13. mensibus 7. diebus 28. nam 13. plenis annis regnavit, & quartodecimo plusquam medio mortuus est. Huius imperii primo rex Galliarum Stephanus Romam cum legionibus Gallorum ad eum perrexit, quemadmodum literis per veredarios ei fuerat iussum. Ipsi quoque Neronis anno secundo Paulus apostolus primitus venit Romam, hoc est quartodecimo anno post aduentum B. Petri: necdum enim fuerat Paulus Romæ, quando Stephanus ad Neronem profectus est. Missus est autem vinculus Romam Paulus a Festo præside Iudææ, quia Cæsarem appellauerat. Item anno primo Tiberii Herodes tetrarcha apud Iudæos cœpit regnare: qui regnavit per annos 24. id est usque ad primum annum Cæii Caligulæ, qui fuit successor Tiberii, sub quo Herode Dominus passus est, fuitque frater Archelai, id est filius illius Herodis sub quo Christus natus est. Post Herodem vero tetrarcham regnavit Agrippa annis septem. Ipse est Herodes qui Iacobum occidit, & Petrum comprehendit, & ab angelo percussus est. Cuius Herodis anno quinto, hoc est Claudii Cæsaris secundo, Petrus & Martialis, ut iam diximus, primo venerunt Romam. Post Agrippam Herodem regnavit filius eius alter Agrippa annis 26. hoc est usque in secundum annum Vespasiani, quando Iudæorum regnum defecit. Post Neronem quippe imperavit Vespasianus, cuius tertio anno imperii Martialis apud Lemouicam quieuit. Superuixit Petro quatuor annis. Anno enim 37. a resurrectione Domini, ut iam diximus, hoc est deci-

ANNO
CHRISTI
1074.

motertio anno Neronis imperii, Petrus passus est: & anno quadragesimo post resurrectionem Domini, hoc est tertio anno Vespasiani, Martialis assumptus est. Hæc omnia ita diligenter supputantur, vt si secundum quosdam trigessimono anno post resurrectionem Domini Petrus passus est, ergo Martialis Petro superuixit vno integro anno, & craftina die, hoc est prima alterius incipientis anni die, cælos cum Christo ascendit. Atque ipso anno quo basilicam, in qua ipse membris quiescit, in honore Petri apostoli dedicauit, post duos menses dierum temporalem mortem suscepit. Si autem iuxta Hieronymum Petrus trigesimo septimo a resurrectione Domini, hoc est decimotertio Neronis passus est anno, igitur Martialis Petro quatuor annis superuixit.

Hæc & his similia de conuenientia annorum cum satisfactum esset, & ille Engolismensis clericus iterum diceret, quia nihil mirum si Martialem Lucas nomine proprio non exprimit, cum illorum septuagintaduorum nomina non ostendat, atque Petri aduentum in Antiochiam & Romam nullo modo scribat, iterum Odolricus pater allocutus Concilium, dicens: Ne quis forte nos dicat nunc nouum fateri apostolum, & hæcenus non auditum. De apostolatus eius antiquitate, eo quod iam olim * prænuntiatus ab antiquis & testificatus fuerit, iterum perhibebo testimonium verum, o venerabiles episcopi. Ecce duo sacerdotes ex fratribus nostris coram adsunt, quos olim hac ipsa de causa in Britanniam misi, vt Anglorum a Gregorio, vt reor, præfixam legem annosam diligentius perscrutarentur, & omni submoto mendacio ad nos referrent. Qui cum ad Anglos peruenissent, tam in martyrologiis eorum quam in litanis Martialem ab antiquitate reperiabant apostolum scriptum. Ad quoddam autem magnum deuenientes monasterium, in quo primus Anglorum episcopus requiescit corpore Augustinus, (compererunt enim ibi non haberi librum de actibus beati Martialis) per litanias tamen atque martyrologia in eodem loco inuenerunt eundem patronum nomine apostolico decoratum. At cum a patre monasterii perquirerent, dicentes: Vtquid Martialem in vestris litanis prædicatis apostolum, cum eius gesta dicatis non haberi penes vos? Ille respondit: Quia

Concil. Tom. 25.

Zz

ab illo, inquit, tempore, quo primo in hac prouincia Christi nomen auditum est, a patribus hoc nostris obseruatum est, quorum nullatenus immutare possumus traditionem. Scimus quippe doctores nostros priores de Gregorii profluxisse magisterio: attamen sapius inter nos conferre indagando solemus, quis iste est apostolus, cuius vocabulum in euangeliis & in Actibus apostolicis minime intuemur. Et quoniam gestorum eius auctoritatem non habentes, de eo non parum hæsitabamus, ideo nomen eius crebro a memoria apostolica eradere putabamus. Sed econtra cum animaduerneremus quia antiqui patres nostri non incassum hunc nobis scripserunt apostolum, idcirco nullo ausu eius vocabulum a serie apostolorum abolere audebamus. Vos autem peregrini Galli, qui de eius estis apostolatu, qui nobis eius actus enuntiatis, a nostris cordibus de eo omnem omnimodis dubitationem abieciatis: & hac de re dudum creberrime Deo supplicabamus certos nos reddi. Nec in aduentu vestro derelicti spe nostra videmur: imo exultandum nobis est de tam egregiæ virtutis Domini nostri Iesu Christi discipulo. Multa alia testimonia penes eandem gentem Anglorum de huius * veritatis verustate testes veraces [†]narrauerunt nobis sese comperisse. Illud quoque mihi memorandum est, quod ante hos septem annos † rex Anglorum † duci Aquitanix regalia munera misit, simulque codicem literis aureis scriptum, in quo nomina sanctorum distincta cum imaginibus continebantur. Quod volumen iam olim in Concilio Pictauiensi, dum hac eadem de re quæstio esset, idem dux Vvilielmus literis edoctus in testimonium antiquitatis pontificibus ostendit. Erat enim ibi Martialis in aliorum apostolorum catalogo positus. Qui peritissimus princeps dicebat archiepiscopo Burdigalensi, & aliis qui ibidem aderant episcopis; Coniicere, inquiens, possumus quam egregiæ auctoritatis sit beatus Aquitanorum patronus, de quo Gregorius in illa sui laboris gente hanc legem tradidit obseruandam. Nimirum imperitorum est dubitare de quo sanctus papa Gregorius non dubirauit. Videtis ecce, o episcopi, in hoc codice, qui apud Anglos scriptus est, prætermisum esse Timotheum, & Cleopham, & Silam,

† Cnuto
hic erat
cognomen-
to Magnus.
† Vviliel-
mo

ANNO
CHRISTI
1034.

& alios, quorum nomina in euangeliis, & in Actibus apostolicis, siue in epistolis Pauli leguntur, quos apostolos dicitis præter duodecim esse; non tamen prætermisum esse illum nostrum patronum, qui primus Galliarum fuit episcopus, cuius nomen in euangeliis reticetur: vt scilicet vere illum Dei fuisse sciamus discipulum in carne, & cum duodecim prioribus electis discipulis maximam a Deo accepisse apostolatus gratiam hanc gentem occiduam possidendi signum apostolatus in æternum. Hoc autem in Martiale fieri videmus, quod etiam in Barnaba, Luca & Marco, & antiqui faciebant, & moderni hæcenus faciunt. Nam eorum alii memoriam de confessoribus, non de apostolis, agunt; ea tantum causa quia non sunt de duodecim: alii autem rectius arbitantes, non de confessoribus sed de apostolis eorum agunt recordationem, eosque apostolos prædicant; ideo quia de Israel genere secundum carnem procreati ad prædicandum ab aliis apostolis missi sunt. Ita & qui Martialis mentionem de confessore agunt, idcirco agere videntur, quia non fuerit vnus de duodecim. Qui vero eius de apostolo recordantur, rectius autumant, quia quamquam vnus non sit de duodecim, ex genere tamen Abrahæ, hoc est de tribu Benjamin, ortus, Dominum in carne videns, eius fuit discipulus. Omne etiam donum gratiarum cum duodecim a Domino accipere promeruit. De cetero a Domino per beatum Petrum ad prædicandum Galliis missus est, vbi clara habet apostolatus signa: prædicationis quippe fructificatio maxima illi inter alios apostolos extitisse probatur: siquidem præter Paulum & illos duodecim nescimus tanta copia fructificasse alium apostolorum, quanta Martialis prædicando fructificauit.

Hæc & his similia cum super his dux perorasset, eiusque verbo nullus contraire quiuisset, quidam clericorum de eruditis ait ad eos qui sedebant in Concilio: Non ignoramus quia Matthias de septuaginta duobus dudum fuerit, & post per constituentem Petrum vnus de duodecim extiterit. Verum alter, quem fors in duodenario non accepit, nihilo minus tamen de eorum ordine qui exceptis duodecim erant apostolus permansit. Ipse est enim postea dictus Iudas apostolus, qui tunc Io-

seph iustus siue Barfabas dicebatur : ipse denique est qui cum Sila apostolo ab aliis apostolis missus est : vnde Hieronymus diuinæ legis interpres scribit dicens : Silas quoque & Iudas ab apostolis apostoli appellati sunt. Si ab apostolis illi appellati apostoli sunt, ergo vere apostoli erant : priores enim apostoli eos quos apostolos vocabant, non incassum apostolos existimabant : nec appellassent, nisi essent. Præterea Paulus apostolus, in quo Christus loquebatur, exceptis vndecim, non appellaret apostolos, nisi vere apostoli exceptis vndecim essent : non in vanum quippe, neque mendaciter aliquod verbum locutus est Paulus : *Apparuit, inquit, vndecim, deinde apostolis omnibus.* Hæc propter quosdam prætuli, qui in Concilio verbum ventilant, dicentes : Quid enim, si Martialis apostolus tunc erat, vt quid minime in locum Iudæ ponebatur, quando Matthias eligebatur. Sciant itaque non solum Matthiam, sed cum eo & Barfabam ab apostolis electos & statutos, & occulta forte Matthiam, vt in locum Iudæ esset, assumptum ; quatinus non iam vndecim sed duodecim primi testes resurrectionis Domini essent : Barfabam vero apostolico nomine minime caruisse, quia alii præter duodecim iam pridem ad apostolatus officium destinati fuerant, dicente Domino : *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Sane quis dixerit Martialem non fuisse resurrectionis Domini testem ? Numquid non Barfabas, quia vnus erat de septuagintaduobus, sicut & Matthias, sicut apostolus tunc erat, ita deinceps apostolus fuit ? Nonne ipse est, vt iam dixi, qui nunc dicitur Iudas apostolus cum Sila apostolo ? Etenim quemadmodum Matthias prius erat apostolus de septuagintaduobus, dehinc autem vnus de duodecim fuit, ita & Barfabas vt apostolus erat apostolus permansit, licet non de duodecim : eodem modo & Martialis, si vnus de septuagintaduobus fuit, ergo tunc & apostolus erat, & demum apostolus permansit, translato Matthia in duodecimum. Vt autem quidam ait, apostolus non numeri sed officii nomen est. Re autem vera illi statuti sunt duo ad supplendum duodenarium ordinem, qui a baptisate Ioannis vsque in diem ascensionis opera Domini viderant, perfectæ ætatis existentes. Si enim ipse Dominus non ante trigesi-

1. Cor. 15.

Luc. 10.

ANNO
CHRISTI
1044.ANNO
CHRISTI
1044.

ANNO
CHRISTE
1034

mum ætatis est exorsus prædicare annum, quanto ma-
 gis discipulos duodecim oportebat non ante ætatem per-
 fectam testes Domini publicos Iudæis esse. Porro si Mar-
 tialis quando Dominus ascendit in cælum necdum vicesi-
 mum ætatis annum attigerat, quid in eo præiudicare pos-
 sumus, quod minime in locum Iudæ substitutus fuerit;
 præsertim cum anteriores duodecim testes vel grandæui
 & perfectæ essent ætatis, hic autem nondum impletam
 corporis ætatem haberet? Si autem David cum adhuc
 esset adolescens a Domino electus in regnum, & eo iubente
 consecratione regia vnctus est, tamen non ante regna-
 re cœpit, quam triginta ætatis compleret annos, quid mi-
 rum si Martialis ætate adhuc adolescens vnctionem san-
 cti Spiritus in potestate ligandi atque soluendi, & cetera
 gratiarum charismata ad officium apostolicum pertinen-
 tia, cum aliis a Domino accepit apostolis? vbi iam enim
 peruenit vt integræ esset ætatis, hoc est annorum triginta,
 per beati Petri legationem Aquitanicæ gentilitatis aposto-
 latum efficacissimo opere a Domino suscepit. Quod au-
 tem Dominus iussit Petro vt dirigeret Martialem ad præ-
 dicandum prouinciis Galliarum, idem est simillimum illi
 quo doctoribus Antiochiæ degentibus ait Spiritus san-
 ctus: *Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus quo assumpsi* Act. 2.
eos: at illi orantes & ieiunantes imposuerunt eis manus, & di-
miserunt eos: & sicut illi missi fuerunt a Spiritu sancto, quam-
 uis per ministerium discipulorum, sic Martialis missus est
 a Domino in Galliam, licet per legationem & consultum
 beati Petri: qui vocante & eligente se Domino ætatis
 quindecim annos impleuerat tantummodo, tribusque
 cum eo permanfit, id est vsque ad passionem & ascen-
 sionem, post aduentum denique sancti Spiritus super apo-
 stolos in Sion, annos quinque apud Iudæam fecit, & post
 cum Petro Antiochiæ septem permanfit: at vero dehinc
 sequenti anno, imperante Domino, Aquitaniam intro-
 iuit; in qua per viginti octo annos prædicationi institisse
 cognoscitur: siquidem tertio Vespasiani anno migravit.
 His igitur verbis æmulorum pertinacia cum pullulans fa-
 cile esset extincta, omnesque peritorum acclamassent sa-
 tis fuisse conueniens ætatis perfectionem, in illis qui duo-
 decim apostoli priores electi sunt, extitisse: interim in illo

Concilio Pictauesi super hoc capitulo cessatum est.

Subiunxit etiam idem venerandus senior qui hæc perorabat, dicens: Quid multa necesse, dilectissimi: nil profecto hic obesse conspicitis, quam illam minus congruam multorum consuetudinem, non ratione perspicacem, sed incuria, ut assolet, torpente penes plures inueteratam. Quo autem modo hæc quæ in multis inualuit traditio ex quo videamus fonte descendit. Nostrorum equidem patrum non incerta didicimus relatione, quia longe olim, imo ab ipsius discipuli Domini tempore, quo imperante Vespasiano in pace occubuit, vsque in tempora nepotum Caroli Augusti, quando in monasticum canonicalis ordo, facientibus Pippino & Carolo fratribus, filiis Hludouici, in quo ego rector sum loco, permutatus est, eundem Christi discipulum passim per Aquitaniam priores nostri cum aliis recitabant apostolis, eiusque de apostolo mentionem recolebant, donec iuniores, quasi melius zelando, imo deterius sapiendo, cœperunt nouitatem inferre, dicentes: Licet nobis patronum Aquitanix de loco apostolorum, in quo nunc vltimus est, transmutare, ut sit nobis honorabilior, si primum in confessorum serie eum dicamus. Sit nobis principium confessorum, non extremitas apostolorum: eligimus ut sit primus ante omnes confessores, quam vltimus in apostolis. Hoc itaque arbitrio humano nulla ratione fulto, paulatim vsque ad hæc tempora nostra talis increuit mos, non tamen in omnibus locis. Nonnullæ quippe ecclesiæ hodieque hac in re antiquiorem retinere videntur obseruantiam; quam licet alii permutassent in terris, nullatenus tamen potuere eius imminuere neque obscurare gloriam in cælis; ubi ingens apostolicum decus, in glorioso rutilans apostolorum choro, ante conspectum maiestatis gloriæ Dei perenniter possidet. Si ergo priora & antiquiora patrum, secundum veritatem & rationabilem auctoritatem, Deo inspirante, recuperamus instituta, olim humanis adinventionibus ablata atque deprauata, idque agimus renouando magis quam nouitatem præsumptiuam tradendo, ut quid culpamur velut transgressores paternorum terminorum, de quibus scriptum est: *Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui*; cur, inquam, durum id aliquibus videbitur, si rectam veritatis li-

PROV. 22.

ANNO
CHRISTO
1074.

ANNO
CHRISTI
1034.

neam sequimur; si perspicaciores patres antiquos hac in re imitemur; si minus acutos non sectari dignum ducamus? Nonne hic pater Azenerius atque Benedictus rector monasterii Clusæ sancti Michaelis, pluresque alii doctissimi & reuerendissimi abbates & episcopi, tam præsentibus quam absentibus, vna cum Romana apostolica sede huic sententiæ testificantur nobiscum; bonumque id ac iustum Deoque beneplacitum ducunt? Cur autem multorum opinionioni incaute aurem præbendo obscurare, imo, quod absit, infalsare tanti gesta patroni videbimur? qua enim ratione possumus eum negare fuisse discipulum Domini, eumque in carne secutum? Sed quisnam temere inficiari audeat eum a Domino ad prædicandum missum, nec non & ligandi soluendique cum aliis apostolis potestate promotum; partemque gentilitatis enormem in occiduo climate specialem in sorte apostolatus, Christo iubente ac donante, beatoque Petro consultum præbente, suscepisse? Omnia hæc de illo abnuunt qui eum aut non credunt esse apostolum, aut, si credunt, non libenter suscipiunt. Illi, inquam, hæc denegare videntur, qui eum non quemadmodum Ioannem euangelistam, sed velut Siluestrum papam, aut vnum de his qui Dominum in carne non secuti sunt, vel non viderunt, simpliciter confessorem autumant.

Tunc quidam moribus & ætate grandævus, ex episcopis qui sedebant in Concilio, Albiensis videlicet ecclesie pastor Æmilius, facto silentio, dixit: Hunc Aquitanicæ patriæ coruscum illuminatorem, qui ad hanc plagam patres nostros venit primus saluare, quem Christus Dominus & beatus Petrus, alter imperans vt magister & Dominus discipulum & seruum, alter exhortans vt condiscipulus & compropinquus condiscipulum & compropinquum, ad salutem & lumen gentium Galliarum, in tenebris & umbra mortis sedentium, direxerunt, iustissimum & dignissimum esse omnimodis censemus, vt quo magis possumus excellentiori habeamus honore, secundum tamen rectam veritatis normam. Hæc, inquam, in eo teneamus quæ non sint ultra veritatem: & quod verum & clarissimum illic est nec prætermittentes nec excedentes, quo eum mage valemus honoremus. Si enim vere a Domino ad prædicandum missus est, si discipulus eius in carne fuit,

LUC. 10.

si vnus de illis est, quibus dictum est: *Beati oculi qui vident quæ vos videtis*, qui eum negat apostolum, profecto constat quia veritatem prætermittit, imo impugnat. Si autem ita diceretur apostolus, vt de origine Israel discipulus Domini non esset, nec a Domino potestatem ligandi ac soluendi accepisset, vltra veritatem fieret transcensio. Vt si quis eum vnum de duodecim, dicat fuisse, vltra veritatem pertransit: qui vero ita eum dicit apostolum, tamquam a Domino missum, non de duodecim, sed de septuagintaduobus vnum, siue tamquam Paulum & Barnabam, qui post Domini ascensionem electi apostoli extiterunt, hic veritatem neque contemnit neque transcendit, verum nec ad læuam nec ad sinistram deuians per viam rectam iustitiæ graditur. Igitur si pars aliqua probabilis antiquissimorum patrum comperitur eum dixisse apostolum, & nomen eius cum aliis pronuntiasse apostolis, bonum mihi videtur nos eorum indubitanter tramitem tenere, vt posteri nostri callem directum deinceps assuescere ipsum non cunctentur.

1. Cor. 15.

Hæc & his similia eo dicente, alius ex episcopis, videlicet Issembertus Pictauiensis ecclesiæ rector, cœpit explanare, dicens: Qui de hoc verbo controuersiam parit, nodum in scirpo quærit; nos non sumus Ebionitæ, qui non recipiunt præter duodecim apostolos, & Paulum quasi transgressorem legis repudiant. Sufficit ad confodiendos aduersarios hoc telum acutissimum, hoc est sola beati Hieronymi sententia. Item mucrone validissimo Pauli apostoli, nulla arte aut vi vnquam retundendo, omnis pars contentiosa perimenda est. Ait Paulus quia *apparuit Dominus undecim, deinde apostolis omnibus*, vt sciamus apostolos fuisse omnes quos Dominus in carne adhuc degens misit ad prædicandum; ait Hieronymus, vt in præsentī recitatum est lectione: Omnes qui Dominum in carne viderunt, eumque postea prædicauerunt, fuerunt apostoli, & cetera: liquido constat quia Martialis Dominum in carne vidit, & eum postea prædicauit: bonum est eum dici apostolum, quamuis non malum sit dici confessorē. Nam & apostolus Petrus si dicatur confessor, malum non est, cum confessio veritatis semper sit communis per os omnium sanctorum tam in veteri quam nouo instrumento. Cum hunc
autem

ANNO
CHRISTI
1034.

autem patronum bonum sit confessorem dici, melius tamen est eum prædicari & apostolū; ne latere videatur sub modio claritas eius, quia Domini discipulus & fortis apostolica vnus esse prædicatur. Qui autem contentiose eum dicit confessorem, ideo non bonum esse mihi videtur, quia quasi negare videtur eius proprium, & inimicitias in ecclesia parit. Ne igitur scissura in ecclesia Dei hac fieri possit occasione, summopere est prouidendum, vt omnes confono corde & ore vnum id quod melius est pronuntient. Sola quæ obesse videtur auribus consuetudo in melius accipiatur, & schisma ac murmuratio atque dubietas prorsus a nostro communi Cœtu aboleatur. Quod si quis contraire præsumperit huic pacificæ concordia, de contentiosis & schismaticis vnus iudicetur.

Ad hæc venerandus ait Iordanus: Multa, carissimi, ante hos annos hac de re facta est inquisitio, quousque hæc altercatio ad aures apostolicæ sanctæ Romanæ sedis perueniret. Super quo dominus Ioannes papa exemplar epistolæ nobis est dignatus destinare, magnopere testificans apostolatus eius gloriam, & redarguens omnes qui eum contradicunt esse apostolum. Quæ epistola sacra conseruata in promptu habetur, in qua facile claret testimonium verum Romanæ sedis.

Cui Bituricensis archiepiscopus Aimo respondens dixit: Textum epistolæ papæ Ioannis omnibus Galliarum episcopis directæ, ante hos quindecim dies in Concilio Bituricensi, vbi plures episcopi congregati eramus, coram nobis recitare fecimus: vbi multa doctorum turba interfuit, qui hanc disceptationem sub magna discretionem examinantem, inuenerunt sanum esse quod Ioannes papa in Romana sede, & vos in hac quæ prima omnium ecclesiarum Gallia est, sancto Spiritu afflante, de hac iustissima re instituitis. Nemo denegat eum fuisse vnum de septuagintaduobus. Illis autem Dominus dixit: *Ite, ecce ego mitto vos Luc. 10. sicut agnos inter lupos*: constat ergo quos Dominus dixit apostolos, quia vere apostoli sunt. Et hunc protoducem Gallia semper plures antiquorum non cum confessoribus, sed cum apostolis pronuntiasse visi sunt. Itaque plurimo doctorum choro persuadente coram omni populo, in maiori ecclesia Bituricensi, testimonium perhibuimus

beato Martiali quia apostolus veritatis est : curauimus enim ne Romanæ apostolicæ sedis decreto & imperio repugnaremus. In testimonium vero veritatis in eodem Concilio tomum scribere rogauimus, quem manibus corroborauimus nostris, quatenus omnibus sit notum nos de hac re a Romana sede minime velle desciscere; quia non oportet. Porro verbum idem, dum in ecclesiæ totius conspectu concionaretur, illico omnis populus quasi vir vnus vna voce Dominum benedixit pro sui gloria patróni. Sicut igitur Romana testificatur ecclesia, cui contradicere nefas est, & quemadmodum in prædicto Bituricensi testificati sumus Concilio, ita in præsentí concione generali hanc sententiam iustam & necessariam sanctæ ecclesiæ testificamus esse.

Tunc Deo amabilis Iordanus respondit : Hoc equidem verbum, qualiter ante hos annos, hoc est in primo anno dedicationis huius Lemouicensis basilicæ Redemptoris nostri, quam hodie exultanter hæc ciuitas nobiscum recolit, viuentibus tunc doctissimo rege Francorum Roberto, & Gauzleno metropolitano prædecessore vestro, hæc sedes Lemouica, non sine enormi auctoritate diuina receperit, paucis memorare libet. Post multas enim huius capituli altercationes, aliis assentientibus, aliis vero repugnantibus, cum super hac re factæ multæ essent litanæ, vt hoc verbum, nisi Dei esset bona voluntas, in concordia huius sedis minime resideret, aduenit synodalis ad hanc ecclesiam Conuentus, vbi tertia die Synodi omnis sacerdotum generalitas, ac ceterorum clericorum numerositas, vna nobiscum nobilium virorum & legis doctorum adiuncta multitudine, credo Deo gubernante, vnum cor & vnam voluntatem hora diei tertia suscepit: taliterque omnibus inspiratum est, vt pacifice & libenter, atque voluntarie bona obedientia hæc susciperetur ab omnibus sententia, deincepsque immutabiliter per nostram diocesin obseruaretur. Et bene placuit omnibus, qualiter hanc Deo beneplacitam voluntatem acciperemus, vt quemadmodum multitudini nouitas videbatur, ita contra hanc altera quidem res noua, sed magna, & gloriosa aduersus omnes æmulos confirmaretur. Aggregato itaque maximo populorum conuentu sacratissi-

ANNO
CHRISTI
1034.

ANNO
CHRISTI
1034

num corpus patroni a suo leuauimus tumulo, & piissimo obsequio transtulimus super hoc sanctum altare, quod in honorem protomartyris Stephani ipse consecrauit. Facta sunt hæc dominica resurrectionis die, in ipsa solennitate inuentionis corporis beati Stephani, atque huius sancti templi consecrationis, quod idem patronus primū in omni Gallia Deo dedicauit, dirutis, quæ in hoc loco pridem gentilitas coluerat, simulacris. Quæ res ita nobis conuenire visa est, vt sicut ille viuens hanc suam sedem totius Aquitanicæ gentis fontem baptismi & illuminationis euangelicæ fecerat, ita corpore suo eandem visitando perlustrans, isthic nobis huius daret initium obseruationis, hocque institutum membra in reliquum conseruandum non cunctarentur, quod exordium in capite suo sumebat. super hoc itaque altare eodē die mysteria in gloria apostolatus eius solenniter celebrauimus. Quod semper in reliquum celebrare tam hic quam per omnes nostræ diocesis ecclesias & monasteria mandauimus: vt videlicet vltorius non in confessoris sed in apostoli recordatione memoria patroni ab omnibus concorditer fieret. Hanc etiam diem statuimus habendam in recordatione omnibus annis, qua ad suam sedem egregius pastor translatus est: qua etiam die cathedra eius, hoc est ordinatio, siue initium episcopatus eius est. Non quod eadem die consecratus sit in episcopum: (nam die ascensionis Domini consecrationem episcopalem cum aliis episcopis a Domino accepit, quando eleuatis manibus benedixit discipulis Dominus, & ferebatur in calum) sed sicut est cathedra beati Petri Antiochiæ, itemque cathedra Romæ, non quod tunc consecratus sit episcopus, qui a Domino iam olim consecrationem susceperat pontificalem, sed quia tunc primum in illa die apud easdem ecclesias sedit, ad suscipiendum super populum Dei regimen pastorale: ita in hac die, quæ est tertia mensis Augusti dies, hanc domum de fano dæmonum fecit Christi templum, & in ipsa ecclesia hac primum sedit, suscipiens in populo curam & regimen pastoris: quem duo sacerdotes Dei Austriclinianus & Alpinianus discipuli eius inthronizasse creduntur in huius ecclesiæ cathedra, in testamento veritatis, vt vbi duo vel tres congregati essent in nomine Saluatoris, in medio eorum ibi Domi-

nus esset : nam & beatum Petrum Linus & Cletus discipuli eius sacerdotes, imo cum eis idem beatus Martialis condiscipulus eiusdem beati Petri apud primam Romanam ecclesiam inthronizasse creduntur : quæ ecclesia prima, vt quidam dicunt, est apud titulum qui vocatur, Ad primum, & est in honore Leuitæ Stephani primi martyris ; vt alii autem ferunt est apud Lateranis, quia ibi patriarchium est. Altera ergo die, quæ est post dedicationem huius sacrosanctæ basilicæ, siue inuentionem reliquiarum protomartyris Stephani, translatio patroni ad suam fidem, siue festiuitas cathedræ eius, ex eo tempore celebrari solita est in hac eadem sancta Lemouicensi ecclesia. Eodem vero die, consummatis cum tripudio mysteriis, & de apostolica commemoratione instituta fœderato cumpace inter se vniuerso clero & populo, sacratissimum patroni corpus ad proprium retulimus monumentum. Posuimus autem sub anathemate eos qui in nostra diœcesi vltius hanc inquietare præsumerent sententiam. Post multum vero temporis, cum in nonnullis per Galliam ecclesiis de hoc verbo murmur fieret, & quidam dicerent : Quomodo potest apostolus esse qui in euangeliis non dicitur, sed nec in Actibus apostolorum manifestatur ? Alii vero putarent nunquam hæc dictum id esse, sed nouiter a nobis primum, quod absit, vsurpatum esse, iterumque grauis altercatio pullularet, Deo dispensante, directæ est nobis super hac re epistola ab apostolicæ Romanæ sedis papa Ioanne. Tunc vnanimi consulto decretum fecimus, vt propter hoc verbum iterum aut suscipiendum aut non suscipiendum, congregatio episcoporum atque peritorum virorum ad hanc urbem colligeretur. Si ergo decernitis hanc non suscipi debere sententiam, nec a me vltra suscipienda est, sed magis impugnanda. Si autem suscipitis, & ego ita suscipio, sicut ante susceperam ; vt quicumque nostræ diœcesis in eo scandalum generare vltius præsumperit, tam vestra quam nostra coerceatur animaduersione.

Tunc archiepiscopus ait : Sicut iam dixi, & iterum nunc palam omnibus dico, quemadmodum Romana ecclesia suscipit & suscipi per textum epistolæ mandat, & hanc ipsam rem Bituricense Concilium nuperrime collaudauit,

ANNO
CHRISTI
1034.

fic laudo hoc bonum esse, & in pace suscipio, & huius sancti Concilii fraternitatem absque schismate suscipere id obsecro & exhortor. Si quis autem exhortationi nostrae non acquieverit, habeat iudicem Deum vniuscuiusque conscientiae testem. Verumtamen comprouinciales nostros necesse est, nisi susceperint admoniti, obediant Romanae sedi capiti suo, seuera auctoritate nostra compulsi.

Ad haec Iordanus venerabilis ait: Vt video, quia hoc verbum in bona voluntate Dei a nobis cum pace suscipitur, gratias agimus Iesu Christo Domino Saluatori nostro: & benedictus Deus qui hanc sanctam Lemouicensem ecclesiam sacerdotio beati Martialis nobilitauit, & hanc gentem occiduam eius fructifera praedicatione ab idolorum seruitute ad veram libertatem retraxit. Ipsi Patri Domini nostri gratiarum actiones offerimus, qui noluit lucernam ardentem sub modio occultari, nec ciuitatem supra montem positam abscondi: sed quod ab antiquitate patres nostri priores probantur praecipuisse, nunc euentilatum prudenter in diebus nostris largiri nobis dignatur luce clarius apparere. Vere caelum & terra transibunt: sed verba & promissa Dei non praeteribunt. Et si beatus Martialis lux mundi a Domino vocatus est, eadem promissio Domini impossibile est quin compleatur in eo, qui officio apostolatus & praedicationis claruit lumine magno. Ideoque in nomine ipso iure rutilat fulgore apostolico.

Iterum conuersus ad archiepiscopum locutus est, dicens: Iam, si placet, venerabilis pater, absoluat hodie Concilium, ne populus festiuus tardio mora nostrae grauetur. Crastina enim & tertia die de aliis disputaturi Deo erimus auxiliante. Nunc ergo simul omnes ad ecclesiam Saluatoris nostri procedamus, vbi nos multus expectat populus: stationem ibi festam agamus, & sacrificium pro solennitate vnus ex nobis Deo offerat. Nos quoque reliqui illic circumadstabimus, & populum de praesenti Concilio admonebimus, & pacificis benedictionem, bella volentibus maledictionem, secundum legem Domini proponemus.

Ad hunc sermonem de sedibus suis surrexerunt epi-

scopi, & cum timore Dei processerunt, ascendentes ad locum templi, ad audienda solennia sacrosanctæ basilicæ. Rogante vero venerabili Iordano metropolita Bituricensis sacro vsus pallio ad celebranda sancta accedit. Inter laudes autem, quæ ἕως Græco nomine dicuntur a conuersione vulgaris modulationis, dum versus sanctæ Trinitatis a cantoribus exclamaretur, illico omnes episcopi cum, archiepiscopo & diaconibus ceterisque ministris, ad maximum altare pariter accedentes orauerunt, mutuumque tam sibi quam ministris altaris pacem, vt mos est, dederunt: deinde per circuitum altaris in sedibus præparatis resederunt. Angelico interea hymno cum tropis, id est festiuis laudibus, ornatissime expleto, primam orationem de solennitate ecclesiæ dedit archiepiscopus: secundam vero, audientem omni ecclesiæ, de beati Martialis commemoratione annexuit; quæ oratio in hunc modum continetur:

Omnipotens sempiterne Deus qui beatum Martialem apostolum ecclesiæ tuæ sanctæ præesse voluisti, quæsumus nobis, eius suffragantibus meritis, pietatis tuæ gratiam largiaris.

Quam orationem idcirco præsertim palam omnibus voluit protulisse, vt testimonii apostolatus beati patroni clarus assertor liquido patesceret: quæ oratio cum secreta & præfatione, & ea quæ dicitur ad complendum, idcirco Gregoriana esse dicitur, quia a Ioanne papa Romano ad Lemouicenses directa iam dudum fuerat.

Post euangelium denique lectum, facto in plebe silentio, Iordanus pontifex, conuersa facie ad plebem, adstans coram altari in eminentiori loco, sic alloqui cœpit populum, dicens: Audiuius, dilectissimi, verba sancti euangelii: *Quia venit Filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Ideo enim Saluator dicitur esse Dominus noster Iesus Christus, quia omnes peccantes vult ad salutem reuocare, dicente Apostolo: *Fidelis sermo, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.*

Cumque de fide Zacchæi, qui defraudata reddidit in quadruplum, paucis dixisset, atque ad milites, deprædantes siue per calumniam vel potentiam res sanctuarii, & pauperum turbam opprimentes, vt fidelem Zacchæum imi-

Luc. 19.

1. Tim. 1.

Luc. 19.

ANNO
CHRISTI
1034.

tantes ea iuste restituerent quibus rapuerant, retraxisset sermonem, ad vltimum adiecit, dicens: Ecce propter vestram pacem, dilectissimi, hic adsunt pastores ecclesiarum sancti fratres nostri episcopi, qui ad subleuandum onus mei ponderis, & vos saluandos atque pacificandos dignati sunt ad hanc urbem conuenisse, sequentes Domini nostri Iesu Christi exemplum, qui venit querere & saluum facere quod perierat. Qua de vna re cum illis moneo vos, obtestans in Domino Iesu, quatenus nemo vestrum illis inobtemperans existere praesumat, nemo sese a Concilio isto excusando subducat, sed omnes principes & capita populorum ex Lemouicensi prouincia in crastinum & tertium diem ad nos cum pace conueniant, & nullus a nostro Coetu communi secedat, nisi a nobis voluntario animo iussus.

Conuenientibus autem ad Concilium, nemo alteri propter aliquas inimicitias nocere praesumat, siue in facultatibus, siue in domo eius, neque dum hic steterit, neque dum ad propria redierit, neque ante septem dies, postquam regressus fuerit. Nemo in hac congregatione seditionem generet, neque in vrbe, neque extra urbem. Nullus aliquid per vim rapiat: nullus, vt assolet, quasi propter iustas querelas, pugnam inire constituat. Nullus hic expeditionem, neque equitatum ineat aliquando agendum; sed nihil aliud hic quam pacem quispiam inquirat; si forte pax nobis a Domino tribuatur quieta: quia hic Conuentus proprie Conuentus Domini est, ad inquirendam pacem, ad consolandam sanctam Dei ecclesiam.

Hæc qui obseruauerit, tamquam filio pacis, imo Dei, & a Domino nostro Iesu Christo, & sanctis apostolis eius, absolutionem conferimus peccatorum, & benedictionem æternam: vt sicut Dominus beato Petro, & huic beato Martiali, ad cuius sacratissimum corpus assistimus, ceterisque apostolis, virtutem atque potestatem ligandi atque soluendi tribuere dignatus est; ita a peccatorum nexibus absolueret dignetur eos, qui de pace & iustitia Deo & nobis, qui eius vice licet indigni fungimur, obedire festinauerint. Qui autem pacem nostram non susceperint, tamquam non Deum, sed diabolum sequentes, huic damnationi, quam modo coram recitare iubebimus, subiacebunt. Pax

autem nostra ad nos reuertetur, sicut Dominus in euangelio ait: *Si fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur.* Tunc iubentibus episcopis, idem qui euangelium pronuntiauerat diaconus sic in tomo chartæ excelsa voce maledictionem coram populo in tribunali ante altare legere cœpit, dicens:

Excommu-
nicatio in
feditiosos.

Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus sancti, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Petri apostolorum principis, & beati Martialis, & aliorum apostolorum, atque omnium sanctorum Dei, nos episcopi, in nomine Dei specialiter congregati, Aimo archiepiscopus Bituricensis, Iordanus antistes Lemouicensis, Stephanus Aniciensis, Renco Aruernensis, Ragamundus Mimatensis, Æmilius Albienensis, Deusdedit Caturcensis, Isembertus Pictauensis, Arnaldus Petracoricensis, Roho Engolismensis, excommunicamus illos milites de isto episcopatu Lemouicensi, qui pacem & iustitiam episcopo suo firmare, sicut ipse exigit, nolunt, aut noluerunt. Maledicti ipsi & adiutores eorum in malum: maledicta arma eorum, & caballi illorum; erunt cum Cain fraticida, & cum Iuda traditore, & cum Dathan & Abiron, qui viui introierunt in infernum. Et sicut hæ lucernæ extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum extinguetur in conspectu sanctorum angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem atque emendationem, siue pœnitentiam dignam, venerint in iudicium episcopi sui. Omnes episcopi & presbyteri candelas ardentes in manibus tenentes, mox eas in terram proiicientes extinxerunt. Ad quod verbum cor populi valde expauit, & omnes clamauerunt, dicentes: Sic extinguat Deus lætitiā eorum qui pacem & iustitiam suscipere nolunt.

His dictis, dominus Iordanus ait ad populum: Hæc verba maledictionis eodem dicta sunt tenore nuperrime in sancto Concilio Bituricensi in aduersarios pacis. Quemadmodum autem inter Bituricenses, Deo donante, pax firmata est, ita inter Lemouicenses pacem fieri optamus. Post hæc singuli episcoporum, & vltimus archiepiscopus, de pace populum monuere, dicentes: Sicut pastor vester ecce prædixit vobis de pace, ita nos eius dicta firmamus vno corde, & vno consensu ex auctoritate Saluatoris Iesu

ANNO
CHRISTI
1094

ANNO
CHRISTI
1034.

Iesu Christi Domini nostri, & beati Petri, atque beati
Martialis, sanctorumque aliorum apostolorum, quibus
proprie a Domino collata est potestas ligandi atque sol-
uendi. Quidquid hic pastor vobis a Deo datus confirmat
confirmamus, & quidquid destruit destruimus; ligamus
quos ipse ligat, benedicimus quibus benedicit.

His & huiusmodi peroratis, facto silentio, cum ad ho-
ram confractionis dominici corporis ventum esset, atque
ex more archiepiscopus benedictionem populo funderet,
super beati Martialis nomine mentionem interferuit, ita
dicens: Benedicat & custodiat vos omnipotens Deus, do-
mumque hanc sui * muneris presentia illustrare, atque
sue pietatis oculos super eam die ac nocte dignetur ape-
rire. Amen. Concedatque propitius, ut omnes qui ad so-
lennitatem anniuersariam dedicationis huius basilicæ ho-
dierna die conuenistis, intercedente beato Martiale apo-
stolo, & ceteris sanctis suis, quorum reliquiae hic pio ve-
nerantur amore, vobiscum hinc veniam peccatorum ve-
strorum reportare valeatis. Amen. Quatenus eorum in-
teruentu ipsi templum sancti Spiritus, in quo sancta Deus
Trinitas iugiter habitare dignetur, effici, & post huius
vitae labentis excursus ad gaudia aeterna feliciter per-
uenire mereamini: *Et cetera quae in episcopali benedictione
proferr solitum est.* Secundus tamen benedictionis ille ver-
sus in eo codice, sicut & in nonnullis aliis, nomen beati
Ioannis euangelistae inscriptum continebat: verum, ut di-
xi, ob loci & festiuitatis opportunitatem conuenienter &
consulto haec circumstantium peritorum assensu ab ar-
chiepiscopo in beati Martialis proprietate & gloria dicta
sunt. Quod valde placuit omni ecclesiae summo amore &
tripudio. Certissimum quippe tenemus ea placere Spiri-
tui sancto quae plurimorum fidelium consensu in vnam
voluntatem conueniunt, iuxta quod scriptum est: *Multi-
tudinis autem credentium erat cor unum & anima vna.* Ab. 4.

Claudente luce diem, finitis vespertinis solenniis, Aemi-
lius pontifex veneranda canitie angelicus in eadem basili-
ca hanc, propter patrocinium beati Martialis, benedictio-
nem dedit populo, dicens: Omnis qui vos in apostolicis
tribuit consistere fundamentis benedicere vos dignetur,
B. Martialis apostoli sui interuenientibus meritis, *Et c. quae*

Concil. Tom. 25.

Bbb

sequuntur. Consilio autem inito episcopi semetipsos altrifecus monuerunt, vt, tarditate remota, craftino valde mane, quod illuxit sexta feria, ad Concilium iterato cogentur in vnum. Quod qualiter actum sit sequenti lectione paucis perstringendo referuabimus, postulantes Dominum vt vtilia quæ oculis ipsi vidimus, & auribus præsentibus audiuius, memoriæ nostræ suggerere ad literis mandandum dignetur Deus & Dominus noster Iesus Christus, cum quo est gloria Patri vna cum Spiritu sancto per immortalia sæcula sempiterna. Amen.

S E S S I O II.

Celebrata XIII. Kalendas Decembris.

Item commemoratio Concilii Lemouicensis, quod aggregatum fuit in dedicatione basilicæ Saluatoris Domini.

SECVNDO interea Concilii die, post anniuersariam dominicæ basilicæ solennitatem excursam, surgentes episcopi ad psallendum ante lucem, atque cum aurora lucis daret primum initium ipsi diei, altaris mysterium Domino persoluentes, valde mane, antequam clarius illucesceret, ad basilicam sanctæ sedis aggregati, congruenti & disposito ordine intrauerunt ad Concilium. Litaniam imposuit illis tribus diebus iam dictus dominus Azenerius venerabilis pater monasteriorum sancti Martini Masciacensis, sanctique Benedicti Floriacensis, qui vna cum antistite Bituricensi ad Concilium Lemouicense aduenerat. In quibus litaniiis beatum Martialem inter aliorum apostolorum nomina enuntiauit per singulos dies; nam hæc illi & suis antiqua inerat consuetudo, sicut ipse cunctis in Concilio publice prædicabat. Erat autem apprime liberalium artium peritus, qui dicebat valde fieri inconueniens, eum qui potestatem ligandi & soluendi a Redemptore cum aliis apostolis acceperat, inter eos sanctos qui non acceperant prædicari. Licet enim omnes episcopi potestatem habeant ligandi & soluendi, non tamen eam a Christo priuatim alii acceperunt, nisi tantummodo illi qui eum in carne beatis oculis viderunt, & secuti sunt, & ab eo ad prædicandum missi sunt; dicente Domino: *Sicut*